

JAZYKOVÉ SLOVACIKÁLNÍ TISKY V NEJNOVĚJŠÍM SVAZKU (V. 1671–1685) RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK (STARÉ UHERSKÉ TISKY)

Eszter KOVÁCS

Abstract

The latest volume of the *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (Old Hungarian Prints) was published in the autumn of 2023. It is an annotated bibliography of territorial and linguistical Hungarian prints from 1671 to 1685. During this period, 48 prints were published partly or entirely in Czech or Slovak in Hungary. These include calendars (from Levoča and Žilina), prayer books, hymnals, occasional prints, translations, etc. Several of them have been published in Czech lands before, but we also know of new works by authors from Hungary or from the Czech lands (but living in Hungary). In my study I will present the latest results, which were published for the first time in RMNy 5, and which may be of interest to Slovak specialists as well.

Keywords: bibliography, Hungarica, Slovacia, old prints

Abstrakt

Nejnovější (5.) svazek příručky *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (Staré uherské tisky) vyšel na podzim roku 2023, a představuje anotovanou bibliografii územně a jazykově hungarikálních tisků v letech 1671 – 1685. V této době v Uhrách bylo vydáno celkem 48 tisků částečně nebo zcela v českém anebo slovenském jazyce. Mezi ně patří kalendáře (levočské a žilinské), modlitební knížky, kancionály, příležitostné tisky, překlady atd. Několik z nich už bylo dříve vydáno v Čechách, ale známe i nová díla od uherských nebo českých (hlavně exulantských) autorů. Ve své studii představím nejnovější výsledky, které byli publikované poprvé v RMNy 5 a které mohou zajímat i slovenské odborníky.

Klíčová slova: bibliografie, Hungarica, Slovacia, staré tisky

V minulém roce naše odborná skupina (Heltai János, Kovács Eszter, P. Vásárhelyi Judit, Perger Péter, Szvorényi Róbert, Tóth Anna Judit a V. Ecsedy Judit) v Széchényiho národní knihovně vydala nejnovější svazek maďarské národní retrospektivní bibliografie 17. století, „*Régi Magyarországi Nyomtatványok*” (Staré tisky z Uher), zkráceně jen RMNy.¹ Tento nový svazek obsahuje tisky, které vyšly mezi roky 1671 – 1685 na území Uher nebo v zahraničí, ale jsou psané aspoň částečně maďarsky. Nejedná se jenom o bibliografii, podává bibliografický popis a podrobné kulturně-historické analýzy každého dokumentu.

V následujícím článku bych ráda představila tuto příručku. Poprvé vyšla v roce 1971, sestavili ji: Borsa Gedeon, Holl Béla, Hervay Levente, Kelecsényi Ákos a Käfer István, poslední jmenovaný je slovakista. První svazek obsahuje tisky vydané od roku 1473 do roku 1600,² druhý od roku 1601 do roku 1635,³ třetí 1636 – 1655⁴ a čtvrtý obsahuje tisky z let 1656 – 1670.⁵ Na základě jejich dobře zavedených zásad jsme připravili pátý svazek a už pracujeme na šestém (1686 – 1700).

Vedle základních bibliografických informací obsahuje i žánr, údaje o rozměrech knihy, o historii jejího publikování, přesnou obsahovou analýzu, dále údaje o autorovi, tiskárně a místě uložení všech dochovaných exemplářů. Obsahuje-li tisk básně, uvádějí se i jména autorů každého verše, název, je-li znám, jazyk verše a číslo hárku, kde je možné najít konkrétní báseň. U maďarských veršů uvádí i incipit. U promočních nebo příležitostných tisků a u programů školních představení uvádí také všechna jména, která tisk obsahuje. U promočních tisků například jména studentů, učitelů a podporovatelů, u dramát jména účinkujících, u příležitostných tisků jména novomanželů a jejich příbuzných nebo jméno zesnulého a pozůstalých atd. U každého tisku také přesně uvádí zhromážděnou odbornou literaturu, maďarskou i zahraniční. Do roku 1700 je nám známo téměř 5 000 uherských tisků, přičemž 4 628 z nich je už publikováno v RMNy. V novém svázku je 932. Popis dochovaných exemplářů je uveden podle autopsie. Snažíme se empiricky ověřit každý exemplář a zjistit jeho celistvost.

Existují i tisky, o kterých máme informace díky výzkumům, ale exemplář se již nedochoval. Jestliže díky realizovaným výzkumům můžeme předpokládat jejich existenci, uděláme popis-záznam, ale označíme jej »...«. Při analýze vysvětlíme, proč předpokládáme, že byl vytištěn, přidělíme mu „číslo RMNy“ stejně jako exemplář známé knihy. Když po analýze pramenů nenajdeme pádný důkaz, že určitý tisk byl opravdu publi-

¹ HELTAI János, KOVÁCS Eszter, P. VÁSÁRHELYI Judit, PERGER Péter, SZVORÉNYI Róbert, TÓTH Anna Judit a V. ECESEDY Judit. *Régi magyarországi nyomtatványok 1671 – 1685*. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, 2023. (=RMNy)

² BORSA Gedeon, FERENC HERVAY, Béla HOLL, István KÄFER a Ákos KELECSÉNYI. *Régi magyarországi nyomtatványok 1473 – 1600*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1971. (=RMNy)

³ BORSA Gedeon, FERENC HERVAY, Béla HOLL, JÓZSEF FAZEKAS, JÁNOS HELTAI, Ákos KELECSÉNYI a Judit VÁSÁRHELYI. *Régi magyarországi nyomtatványok 1601 – 1635*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1983. (=RMNy)

⁴ HELTAI János, Béla HOLL, Ilona PAVERCSEK a Judit P. VÁSÁRHELYI. *Régi magyarországi nyomtatványok 1636 – 1655*. Budapest: Akadémiai kiadó, 2000. (=RMNy)

⁵ HELTAI János, Judit P. VÁSÁRHELYI, Péter PERGER a Róbert SZVORÉNYI. *Régi magyarországi nyomtatványok 1656 – 1670*. Budapest: Akadémiai kiadó – Országos Széchényi Könyvtár, 2012. (=RMNy)

kován, na konci svazku, v „Appendix“ dostane „číslo App.“, a tam v popisu podrobně vysvětlíme, proč jsme jeho existenci vyloučily.

Protože RMNy může být základním pramenem i pro zahraniční badatele, kteří nemluví maďarsky, pro tyto uživatele jsou úvodní části a názvy kapitoly tříjazyčné – maďarské, anglické a latinské. Obsahový, kulturně-historický popis dokumentů je maďarský, ale jazykem redakce je latina.⁶

RMNy má i velmi podrobné registry, jako registr tiskáren, míst, jmen, názvů, předmětů, registr incipitů maďarských básní, konkordance a soupis knihoven, ve kterých jsme bá-dali. I když registr incipitů obsahuje jenom maďarské básně, slovenské a české incipity uherských tisků mají vlastní příručku.⁷

V patém svázku RMNy možno najít celkem 48 celých nebo částečně jazykově slovaci-kálních dokumentů, ale jsou mezi nimi i deziderata. Většina jazykových slovacikálních tisků jsou kalendáře. Podle exempláře je však znám velmi malý počet z nich. Vydávání kalendářů zajišťovalo tiskařům stálý a jistý příjem, ale vzhledem k jejich příležitostné-mu charakteru se dochovaly jen zřídka. Je tedy pravděpodobné, že žilinská tiskárna řadu kalendářů od roku 1669⁸ vydávala ročně, přestože jsou známé neporušené exem-pláře kalendářů vytištěných v letech 1680, 1681 a 1685⁹ a dva zkrácené z roku 1683,¹⁰ a pouze pár listů z kalendáře na rok 1679.¹¹ Kalendáře, ze kterých se nezachovaly žádné exempláře byly zařazeny jako hypotetické vydání.¹² Lze důvodně předpokládat vydávání dalších sérií slovackizovaných českojazyčných kalendářů v letech 1664 – 1674 v Levoči.¹³ Ze série z tohoto období se dochoval jediný kompletní exemplář z roku 1672 a jediný z roku 1674.¹⁴

Z hlediska náboženství je většina tisků v této době spojena s evangelickou církví. Z výše uvedených 48 tisků je pouze šest katolických. Trnavské vydání katolického katechismu a modlitební kniha *Světlo katolického učení...* z roku 1673 není v současnosti z exem-

⁶ viz. KOVÁCS, Eszter. Nové výsledky maďarské národní retrospektivní bibliografie ve středoevropském kontextu. In: DOMENOVÁ, Marcela, ed. *Z dějin knižnej kultúry východného Slovenska III*. Prešov: Štátna vedecká knižnica, 2013, s. 41-46. KOVÁCS, Eszter. Publikace a databáze Maďarské národní retrospektivní bibliografie (do roku 1800) jako prameny pro české literární historiky. In: KRUŠINSKÝ, Rostislav, ed. *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2010*. Olomouc: ŠVK, 2011, s. 153-158.

⁷ KOVÁCS, Eszter. *Cseh és szlovák verses emlékek a régi magyarországi nyomtatványokban (17. század)/ České a slovenské veršované památky v starých uherských tiscích (17. století)*. Budapest – Esztergom: Szent Adalbert Közép – és Kelet – Európa Kutatásokért Alapítvány, 2022.

⁸ RMNy, odk. 1-5, nr. 3624A.

⁹ RMNy, odk. 1-5, nr. 4331, nr. 4391, nr. 4624.

¹⁰ RMNy, odk. 1-5, nr. 4506.

¹¹ RMNy, odk. 1-5, nr. 4287, nalezený ve vazbě další knihy.

¹² 1671 (RMNy, odk. 1-5, nr. 3776), 1672 (RMNy, odk. 1-5, nr. 3868), 1673 (RMNy, odk. 1-5, nr. 3934), 1674 (RMNy, odk. 1-5, nr. 3999), 1675 (RMNy, odk. 1-5, nr. 4057), 1676 (RMNy, odk. 1-5, nr. 4118), 1677 (RMNy odk. 1-5, nr. 4178), 1678 (RMNy, odk. 1-5, nr. 4228), 1682 (RMNy, odk. 1-5, nr. 4450), 1684 (RMNy, odk. 1-5, nr. 4561).

¹³ RMNy, odk. 1-5, nr. 3101.

¹⁴ RMNy, odk. 1-5, nr. 3832, nr. 3970.

pláře známo.¹⁵ O jeho existenci se můžeme přesvědčit z popisu Hadriána Radvaniho,¹⁶ zatímco jeho obsah lze rekonstruovat z pozdějšího (1729) pražského vydání.¹⁷ Úvodní slovo ve vydání z roku 1729 naznačuje, že byl vydán v Praze v roce 1670, a můžeme předpokládat, že toto mohlo být zdrojem trnavského vydání.

Pravidla náboženských společností spojených s františkánským řádem s modlitbami byla také vydána v roce 1674 v Trnavě s názvem: *Hora zlatá seraffinska...*¹⁸ Původní německá verze (Franziscaner Schatz Buchlein)¹⁹ byla poprvé vydána v maďarštině v roce 1660 v Levoči a v češtině v Praze v roce 1646.²⁰ Trnavské vydání vychází z druhého (1660) pražského vydání, je mírně zkrácené, ale básně „*Hora zlatá Seraffinská...*“, která je mottem, je obsažena pouze ve trnavské verzi.²¹

V Trnavě vyšlo také dílo katolického učitele náboženství Jakuba Horčického z Tepence s názvem *Konfessý katolicka totižto wyznánij prawé wjry*,²² které je rovněž domácím přetiskem staršího českého díla (1609, Praha).²³

Tiskárna v Trnavě v té době vydávala také publikaci, která se jazykově liší od ostatních. Nejedná se o slovakizující český text, ale o pravý slovenský text s některými jazykovými bohemismy a na některých místech maďarským pravopisem, bez českých předchůdců, protože byl vydán pro konkrétní příležitost a byl určen právě místnímu obyvatelstvu. Jedná se o pozvánku trnavské společnosti Agonia Christi na pouť do Modran 5. května

¹⁵ »Swětlo katolického učenj. Užitečné těm, kteří v temnostech newěry a w stjnu smrti sedj, ... [Trnava: Akadémie, 1673]«. RMNy, odk. 1-5, nr. 3928.

¹⁶ RADVÁNI, Hadrián. *Jazykové slovaciká a polyglotné tlače obsahujúce slovenčinu vydané trnavskou univerzitou v rokoch 1648 – 1777*. Bratislava: Univerzitná knižnica, 2003, s. 4.

¹⁷ *Swětlo katolického včenj, vžitečné těm, kteří v temnostech newěry, a w stjnu smrti sedj...* Praha: Joachym Kamenický, 1729. HORÁK, František, Zdeněk TOBOLKA, Emma URBÁNKOVÁ a Anežka BARDUROVÁ. *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století*. Praha: ČSAV, 1925 – 2010. (digit.: www.knihopis.cz); (=Knihopis) nr. 15816.

¹⁸ *Hora zlatá seraffinska aneb naučenj spolu bratrůw a sester arcy bratrstwa swatého otce Francisska...* Tyrnaviae: typis Academicis, 1674. RMNy, odk. 1-5, nr. 3982; *Knihopis*, odk. 17, nr. 3149; ČAPLOVIČ, Ján. *Bibliografija tlači vydaných na Slovensku do roku 1700. Diel. 1-2*. Martin: Matica slovenská, 1972, 1984, nr. 2064.

¹⁹ Köln, 1629, *Das Verzeichniss der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts* = <http://www.vd17.de>(=VD17) 23:65 1466X.

²⁰ Maďarsky: [MANUALE confraternitatis chordae S. Francisci] magyarul. Sz. Ferencz kordaia viselök gyülekezetinek rend-tartasa...[Löcse]: [Brewer], 1660. RMNy odk. 1-5, 2916; Česky: *Hora zlatá seraffická, aneb naučenj spolu bratrůw a sester arcy bratrstwa S[vatého] Otce Frantisska...* Praha: w Jmpressy Akademické, 1646. (*Knihopis* odk. 17, digit. K03147); *Hora zlatá seraffinská, aneb naučenj spolu bratrůw a sester arcy bratrstwa Swatého Otce Frantisska*. Praha: v Urbana Goliásse, 1660. (*Knihopis*, odk. 17, digit. K03148).

²¹ KOVÁCS, 2022, odk. 7, nr. 520.

²² HORČICKÝ, Jakub z Tepence. *Konfessý katolicka totižto wyznánij prawé wjry krestianské...*Trnava: Matthiass Riettmiller (Akadémie), 1677; RMNy, odk. 1-5, nr. 4156, *Knihopis*, odk. 17, nr. 3159; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2098.

²³ [HORČICKÝ, Jakub z Tepence]. *Konfessý katolická, totiž wyznánij prawé wjry křestianské...* Praha: v Kasspara Kargesya, 1609. *Knihopis*, odk. 17, nr. 3157.

1675.²⁴ Původní se nedochoval, zpráva a úplný popis textu vychází od Všeblada Gajdoše.²⁵

Nejen v Trnavě vycházela katolická díla v češtině a slovenštině. Tiskárna v Žilině vydala v této době česky dvě katolické publikace, obě v roce 1676. Jednou z nich je kniha perikop *Ewangelia a Epistoly...*, která vychází z Římského misálu.²⁶ Má také pražského předchůdce z téhož roku,²⁷ ale liší se od něj tím, že typické české světce (Vít, Prokop, Ludmila, Václav aj.) nahradili světci maďarští (István, Imre, László, Erzsébet).²⁸ Další tisk – *Pravidla Bratrství Blahoslavené Panny Marie* u piaristů v Prievidzi, je v současné době v nedohlednu, ale podle údajů Jána Čaploviče lze její vznik předpokládat.²⁹

Naprostá většina publikací je tedy evangelická. Podívejme se na některé z těch zajímavějších. V době vydání nového svazku RMNy prošla *Cithara Sanctorum* zásadním přepracováním a byla značně obohacena. Ročník 1674³⁰ obsahuje 96 nových zpěvů, ročník 1684³¹ dalších 64. Mezi těmito dvěma vydáními lze předpokládat, že v roce 1680³² vyšlo ještě jedno vydání, ale v současnosti není znám žádný exemplář tohoto vydání, takže nevíme, zda 64 nových zpěvů ve vydání z roku 1684 bylo jeho součástí, ať už vcelku, nebo zčásti. Pramenem nových písní je zčásti katolický zpěvník *Cantus catholici*, který byl mezitím vydán, a zčásti díla novějších slovenských autorů. Zvláště složitá historická situace (koneční fáze tureckých válek, odhalení Wesselényiho hnutí, „desetiletí smutku“ protestantů) způsobila, že osud Uher a utrpení protestantů se staly tématem mnoha nových písní, z nichž mnohé vyzývají k pokání a kajivosti a prosí o odpuštění a prominutí trestu. Je také zřejmé, že se vytvořila vrstva slovenských intelektuálů, která je nejen vnímavá k české literatuře, ale také tvůrcem nových děl. Mezi nimi vynikají

²⁴ >>Krystus Gežyss, ktery skrze swe predywnne wskrysseny gest oslawen darugž wssechnem w Kristu Panu neymylegssymu Bratrstwu milost swu swatu a radost duchownu. Zwytežitel nassych wssech vkrutnych nepryteluw ... w Meste Trnawskem dne Leta Pane 16 ... *Congregationis Praeses*.« [Trnava: Akademie, 1675], RMNy, odk. 1-5, nr. 4042; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2077.

²⁵ GAJDOŠ, Všeblad J. Neznáme trnavské tlačivo zo 17. storočia. In: *Kultúra*. Roč. 1944, s. 569-572.

²⁶ *Ewangelia a Epistoly s pěknými figurami na neděle a swátky přes celý rok...* Žilina: v Alžběty Dádanky, 1676. RMNy, odk. 1-5, nr. 4116; *Knihopis*, odk. 17, nr. 2293; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2526.

²⁷ *Ewangelia a Epistoly na neděle a swátky přes celý rok...* Praha: v Danyele Michálka, 1676. *Knihopis*, odk. 17, nr. 2292.

²⁸ KOVÁCS Eszter. Néhány érdekes példa a cseh és a magyarországi lelkiiségi irodalom átfedéseire a 17. század végéről. In: *Átfedések. Szövegalkotás a 16. – 18. századi irodalomban*, ed. KISS Farkas Gábor, MACZÁK Ibolya, Budapest: MTA-PPKE BILK; MTA-ELTE Humanizmus Kelet-Közép-Európában Lendület Kutatócsoport, 2019. s. 142-143.

²⁹ HAUSENKA, Nicolaus a Conceptione B. M. V.: Kratičke naučení o braterství blahoslavené Panny Marie Priviczi. Zolnae [Žilina: Dadanka], 1676. RMNy, odk. 1-5, nr. 4117; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2526a; *Knihopis*, odk. 17, digit. K17655.

³⁰ TRANOVSKÝ, Juraj. *Cithara Sanctorum, Apocal. 5. Pijsně duchownij, staré y nowé...* Levoča: [v Samuele Brewera], 1674, RMNy, odk. 1-5, nr. 3972; *Knihopis*, odk. 17, nr. 16.307; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1348; AUGUSTÍNOVÁ, Eva. *Cithara Sanctorum Bibliografia*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2011. nr. 8.

³¹ TRANOVSKÝ, Juraj. *Cithara Sanctorum, Apocal. 5. Pijsně duchownij, staré y nowé...* (Levoča: v Samuele Brewera, 1684.) RMNy odk. 1-5, nr. 4550; *Knihopis*, odk. 17, nr. 16.309; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1437. AUGUSTÍNOVÁ, odk. 30, nr. 10.

³² [TRANOVSKÝ, Juraj. *Cithara Sanctorum Apocal. 5. Pijsně duchownij staré y nowé...* Levoča: Brewer, 1680.] RMNy, odk. 1-5, nr. 4316; *Knihopis*, odk. 17, nr. 16.308; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1386; AUGUSTÍNOVÁ, odk. 30, nr. 9.

Štefan Pilárik, Daniel Sinapius, Jeremiáš Lednický se svými hlubokými, mystickými básněmi a Juraj Zábojník, který opěvoval politické události své doby v pronikavě krásných básních. Některé z jeho hymnů byly zařazeny do vydání *Cithara Sanctorum* z roku 1684, ale vlastní svazek vyšel až po jeho smrti v roce 1686. Jeho popis bude součástí příštího svazku. V současné době pracuji na antologii nejkrásnějších básní těchto slovenských autorů v maďarštině. Pokud vše půjde dobře, vyjde ještě letos.³³

Další zpěvník vyšel v žilinské tiskárně. Je to krátký sešitek čtyř písní s názvem *Písně jarní*.³⁴ Přestože je na titulním listu uvedeno, že se jedná o druhé vydání, nepodařilo se identifikovat zdroj ani svazku, ani jednotlivých písní. Autor prvního zpěvu (Václav Elám) se sice odvolává na český původ, stejně jako obsah poslední písně, který popisuje stravovací tradice spojené se svátkem roku. Vyjmenované pokrmy a zvyky odpovídají spíše českému kontextu.

Evangelické modlitební knihy jsou zčásti překlady, zčásti psány původně česky. Do druhé kategorie patří dílo *Modlitby každodenní...* od Martina Wolffa, pravděpodobně exulanta z Moravy a faráře v Senici.³⁵ Exemplář žilinského vydání z roku 1673 se zatím nepodařilo najít, ale jeho existenci lze předpokládat podle předmluvy púchovské verze z roku 1729,³⁶ a lze rekonstruovat i jeho obsah.

Oblíbená a často vydávaná modlitební knížka Juraje Třanovského *Phiala odoramentorum...* vyšla v naší době jen jednou, a to v roce 1685 v Levoči.³⁷

Perlička, aneb dítek božích... od Sixta Palmy Močidlanského byla populární v Uhrách a zemích Koruny české. Levočské vydání z roku 1683³⁸ však bylo vydavatelem Danielem Sinapiem natolik pozměněno a doplněno, že Sinapius zde není uveden jako editor, ale jako autor, který dílo Palmy Močidlanského použil jako zdroj pro své vlastní dílo.³⁹ Evangelická náboženská díla jsou většinou překlady německých duchovních děl. V roce 1674 vyšlo v Levoči dílo Lewise Baylyho *Praxis pietatis...* po česky.⁴⁰ V předmluvě

³³ KOVÁCS, Eszter. A Cithara Sanctorum 1674-es és 1684-es kiadásainak új énekei (RMNY 3972, 4550). In: „Essentia in scientia“ konferencia, 11. 10. 2023. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár (v tisku); KOVÁCS, Eszter. A tisztességes és boldog élet titka. A Cithara Sanctorum életvezetési témájú verseinek változásai a 17. – 18. század folyamán. In: „Erkölc, etika és morál a magyar régiségben” konferencia, 13. 04. 2024. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem (v tisku).

³⁴ *Písně jarní od rozličných autorů složené...* (Žilina: v Alžběty Dádanky, 1683.) RMNy, odk. 1-5, nr. 4507; *Knihopis*, odk. 17, nr. 12950a; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2537.

³⁵ WOLF, Martin. *Martina Wolfia Modlitby každodenní horliwé, z písem sw[atých] vybrané, všem stawům k užíwání potřebné*. [Žilina: Dadan sen.], 1673. RMNy, odk. 1-5, nr. 3936; *Knihopis*, odk. 17, nr. 17.005; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2524.

³⁶ WOLF, Martin. *Každodennj modlitby horliwé, z Pjsem Swatých vybrané...* Púchov: v Daniele Chrastiny, 1729. *Knihopis* odk. 17, nr. 17006; PETRIK, Géza. *Magyarország bibliographiája 1712 – 1860. III.* Budapest: Dobrowsky Ágost, 1891, s. 857.

³⁷ TRANOVSKÝ, Juraj. *Phiala odoramentorum Apocal.5. Modlitby křestianské...*Levoča: [Brewer], 1685. RMNy, odk. 1-5, nr. 4617; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1455, *Knihopis*, odk. 17, nr. 16338.

³⁸ [SINAPIUS-HORČIČKA, Daniel]. *Perlička dítek Božijch aneb pokladnice duchownj* Levoča: nakladem Samuele Brewera, 1683. RMNy, odk. 1-5, nr. 4494; *Knihopis*, odk. 17, nr. 17. 6777; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1419.

³⁹ KOVÁCS 2019, odk. 28, s. 143-144.

⁴⁰ [BAYLY, Lewis]. *Praxis Pietatis. To gest o Cwičenij se w pobožnosti prawé knjžka milostná...* Levoča: v Samuele Brewera, 1674. RMNy, odk. 1-5, nr. 3965; *Knihopis*, odk. 17, nr. 1018; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1341.

se píše: „v samém englickém jazyku nekolikrát, v franckém pak a nemeckém mnozstvíkrát, v českém pak aneb slovenském nyní ponejprve se na světlo podava, z nemeckého jazyku jsauc na slovensky přeložena“. To však není pravda. V překladu Jana Amose Komenského vyšla několikrát, a to v Lešně, Trenčíně a Amsterdamu. Doslovné shody dokazují, že editor byl s těmito vydáními obeznámen. Vložené „ponejprve“ má patrně sloužit k odlišení od českých vydání. Zdůrazňuje také, že jazyk tohoto díla je slovenština, i když se od dřívějších českých vydání téměř neliší. V textu úvodního slova však provedl drobné změny. Například: „Ó národe uherský, národe Boží! Nad tebou jest nejprvé oheň tento, kterýž se nadevšecky již národy rozhořel, pro hříchy tvé plápolati začal! Nad tebou tedy aby nejprv plápolati přestal ...“ V originále to byl „český národ“. Na jiném místě předmluvy Komenského editor nahrazuje slovo „český“ přídavným jménem „uherský“. Anonymní editor tak vytváří paralelu mezi katastrofou českého národa na Bílé hoře, kterou popisuje Komenského původní text, a osudem protestantů v Uhrách v té době, tj. „desetiletí smutku“ po odhalení Wesselényiho hnutí.⁴¹

Christof Löhner (uherský autor), inspirován „desetiletým smutkem“ a pronásledováním protestantských církví napsal svou knížku: *Verfolgter Christen Licht und Recht. Ist ein Gebet- und Gesangbuch für verfolgte Christen*, a pravděpodobně ji vydal v zahraničí. Tu přeložil do češtiny Samuel Tranovský a vydal s názvem *Křesťanův protiventství...* (Levoča, 1674).⁴² Exemplář původního německého díla dosud chybí, známe jenom norimberské vydání z roku 1675.⁴³

Modlitební kniha *Christliche Gebeth for alles...* od Johanna Habermanna byla poprvé vydána v roce 1639 v Trenčíně,⁴⁴ potom v 1656 v Levoči,⁴⁵ a v téže době byla vydána i v Žilině (1678).⁴⁶ Součástí vydání z roku 1678 byl i zpěvník. Většina písní je zde zaznamenána poprvé, některé z nich se nacházejí také ve vydání *Cithara Sanctorum* z roku 1674.

Je známo, že Juraj Babčáni přeložil z němčiny také *Cordiale Horologium a nebeské duchovní hodinky...*, ale původní zdroj není znám.⁴⁷ Ve Slovenské národní knihovně se dochoval jediný, zkrácený exemplář.⁴⁸

Je zvláštní, že ve stejné době vyšly dva české překlady z knihy *Zwölf geistliche Andachten* od Filipa Kegela. Jedním překladatelem byl Adam Plintovič, druhým Ján Krumholz.

⁴¹ KOVÁCS, 2019, odk. 28. s. 139-142.

⁴² LÖHNER, Christoph. *Křesťanův protiventství snassecých, lux et veritas, světlo a prawda...* [Levoča]: [Brewer], 1674. RMNy, odk. 1-5, nr. 3969; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1343a, *Knihopis*, odk. 17, digit. K18468.

⁴³ WILL, Andreas Georg. *Nürnbergisches Gelehrten-Lexicon oder Beschreibung aller Nürnbergischen Gelehrten beyderley Geschlechtes...* Nürnberg, 1756, s. 506.

⁴⁴ HABERMANN, Johann. [Modlitby na každý den v týhodní.] (V Trenčíně: Václav Vokál, 1639). RMNy, odk. 1-5, nr. 1796; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1716.

⁴⁵ HABERMANN, Johann. *Modlitby křesťanské za wsseliké potřeby každého cžlowěka...* Levoča: v Wawřince Brewera, 1656. RMNy, odk. 1-5, nr. 2648(1); *Knihopis*, odk. 17, nr. 2828; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1021.

⁴⁶ HABERMANN, Johann. *Modlitby křesťanské za wsseliké potřeby každému člowěku...* Žilina: [Dadanka], 1678. RMNy odk. 1-5, nr. 4227; *Knihopis*, odk. 17, nr. 2830; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2528.

⁴⁷ [BABČÁNI, Juraj]. *Cordiale Horologium a neb Srdečné duchownj hodinky...* Žilina: [Ján Dadan, jun.], 1684, RMNy odk. 1-5, nr. 4560; *Knihopis*, odk. 17, nr. 3168; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2538.

⁴⁸ SNK SE 353.

Plintovicův překlad vyšel v roce 1677 v Žilině,⁴⁹ Krumholzův v Levoči v letech 1673⁵⁰ a 1677.⁵¹

Některé žánry jsou zastoupeny pouze jedním dílem. Taková je smuteční řeč Jana Andriacia na pohřbu manželky Eliáše Ladivera Heleny Sinapie. Smuteční řeč v biblické češtině uzavírá latinská a biblicko-česká smuteční báseň Daniela Sinapia, bratra zemřelé Heleny.⁵²

Nové vydání Daniela Löbrynuse Novoměstského: *Pohádky duchovní*, které je biblická čítanka s hádankami, vyšlo v roce 1675 v žilinské tiskárně⁵³ se stejným obsahem jako vydání z roku 1660 v Trenčíně.⁵⁴

V roce 1679 vyšlo v Žilině veršované mravní naučení pro dívky *Korunka aneb vínek panenský...*⁵⁵ Svazek sestavila ze tří českých děl tiskařka a pravděpodobně i redaktorka Alžběta Dadanka: 1. *Korunka, aneb vínek panenský...* (Praha, 1616),⁵⁶ 2. *Mravny ctostné* (Králice, 1578 – 1618),⁵⁷ 3. Jan Amos Komenský: *Přidavkové někteří...* (Trenčín, 1641).⁵⁸ Specialitou je také český překlad astronomického pojednání Fridricha Madeweise (*Tractatus cometographicus, to jest zjevení ...comety...*), vydaný žilinskou tiskárnou v roce 1681.⁵⁹ V tomto krátkém pojednání shrnuje vše, co bylo v té době o kometách obecně známo,

⁴⁹ [KEGEL, Philipp a Adam PLINTOVIČ]. *Dwanáctero přemyslowánj duchownjch, v nichžto se obsahuj welmi pěkné modlitby...* Žilina: Alžběta Dadánová, 1677, RMNy, odk. 1-5, nr. 4179; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2527; *Knihopis*, odk. 17, nr. 3897.

⁵⁰ KEGEL, Philipp [a Ján KRUMHOLZ]. *Dwanáctero duchowné nábožné premyslowánj ... od Philippa Kegelja ... giž pak w yazyk narodu slowenského obracena...*Levoča: Brewer, 1673. RMNy, odk. 1-5, nr. 3911.

⁵¹ KEGEL, Philipp [a Ján KRUMHOLZ]. *Dwanáctero duchowné nábožné premyslowánj ... od Philippa Kegelja ... giž pak w yazyk narodu slowenského obracena...*Levoča: u Samele Brewera, 1677. RMNy, odk. 1-5, nr. 4144; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1365; *Knihopis*, odk. 17, digit. KO3898.

⁵² ANDRICIUS, Ján. *Kazanij pohřebnij slawnem pohrebowanj urozene a sslechetne p[ani] Heleny Synapi...* Levoča: v Samuele Brewera, (1684). RMNy, odk. 1-5, nr. 4540; *Knihopis* odk. 17, nr. 223; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1426; PAPP Ingrid. *Biblihus cseh nyelvű gyászbeszédek a 17. századi Magyarországon*, Budapest: Universitas, 2018. s. 156-157. Českou smuteční báseň „Zjáden kříž není sám, kříž kříží ruku dáva“ viz.: KOVÁCS, 2022, odk. 7. nr. 2251.

⁵³ [LÖBRYNUS NOVOMĚSTSKÝ, Daniel]. *Pohádky duchownj nebo ržečj w podobenstwj powěděné: Anobř otázky zatměle s odpovědmi kratickýmu z Pjsem swatých Starého a Noweho Zákona sebrané...* Žilina: [Dadanka], 1675. RMNy, odk. 1-5, nr. 4058; *Knihopis*, odk. 17, nr. 14068; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2525; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. CXCIII; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. CCLXIII [recte CCLXXXIII].

⁵⁴ LÖBRYNUS NOVOMĚSTSKÝ, Daniel. *Pohádky duchownj, nebo ržečj w podobenstwj powěděné...* Trenčín: w impressy Nykodema Čjžžka, 1660. RMNy, odk. 1-5, nr. 2950; *Knihopis*, odk. 17, nr. 14.065; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1873.

⁵⁵ *Korunka aneb wjnek panenský wssechném pobožným a sslechetným Pannám národu slowenského, a českého...* (Žilina: v Alžběty Dádanka, 1679). *Knihopis*, odk. 17, nr. 4337, ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2530, RMNy, odk. 1-5, nr. 4288.

⁵⁶ *Knihopis*, odk. 17, nr. 4335.

⁵⁷ *Knihopis*, odk. 17, nr. 5964.

⁵⁸ [KOMENSKÝ, Jan Amos], *Přjdawkové někteřj k této knjžce wzdychánj nábožná...* [Trenčín, Václav Vokál], 1641. RMNy, odk. 1-5, nr. 1906, ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 1738. Modlitby z kapitoly *Krátké rytmovní modlitby...* jsou všechny odtud. *Korunka aneb wjnek panenský*, odk. 55, s. F₅a-G₁b.

⁵⁹ MADEWEIS, Friedrich. *Tractatus Cometographicus, to gest: O zgewenj a w nowě vkázanj, toho neobyčegně dlauhého a strašiwého comety*. Žilina: v Alžběty Dádanky, 1681. RMNy, odk. 1-5, nr. 4390; *Knihopis*, odk. 17, nr. 5138; ČAPLOVIČ, odk. 18, nr. 2534.

a uvádí přesná měření komety, která se tehdy objevila. Toto významné dílo vědecké historie bylo vydáno v českém originálním přepisu a v maďarském překladu v publikaci „Üstököst látni...“ (=Vidět kometu...).⁶⁰

V části *Staré uherské tisky (Régi Magyarországi Nyomtatványok)* jsme popsali také zahraniční publikace v maďarštině nebo částečně v maďarštině. Narazili jsme tak i na některé básně v biblické češtině vydané v zahraničí slovenskými autory. Jednou z nich je báseň neznámého kantora z Košic jménem János, začínající „Heslo radosti...“ ve sbírce pozdravných básní z Wrocławu (Lauream in alma Leucorea...) z roku 1676.⁶¹ V téže sbírce je zařazena i báseň v latině od Daniela Sinapia.⁶² Báseň Thomase Dentuliniho *Tuzení země Uhorské...* vyšla v roce 1676,⁶³ jeho další báseň na uvítanou bez názvu v 1677.⁶⁴ *Slovensky madrigal* od Christofa Mazaruse⁶⁵ a pohřební báseň Samuela Nikletzia názvem *Alloquium maestae matris et C. Mazarii* (česky) byla vydána ve Wittenbergu v roce 1677.⁶⁶

To vše ukazuje, že pátý svazek RMNy může být důležitým zdrojem informací nejen pro maďarské, ale i pro slovenské badatele. V každém čísle jsme se snažili shrnout poznatky ze slovenské i maďarské literatury. Upřímně děkujeme našim slovenským kolegům za veškerou pomoc, kterou nám poskytli, jmenovitě za to, že nám umožnili prohlédat své fondy, za kopie originálních tisků, za informace poskytnuté knihovnami o vlastních exemplářích, za jejich odborné postřehy a za veškerou podporu a poznatky, které nám pomohly v naší práci.

⁶⁰ „Üstököst látni.“ *Az 1680. évi üstökös művelődés- és tudománytörténeti emlékei*. ed. FARKAS Gábor Farkas, SZEBELÉDI Zsolt, VARGA Bernadett, ZSOLDOS Endre, Budapest: Jaffa-MTAK, 2017. (Lichniae ex Bibliotheca Academiae Scientiarum Hungaricae) s. 419-486.

⁶¹ *Lauream in alma Leucorea viro singulari eruditione conspicuo, domino m. Georgio Gassitio oblatam et collatam ex animo gratulanturuti praeceptores, ita condiscipuli antehac nonnulli Vratislavienses*. Wratislaviae [Wrocław]: in haeredum Baumannianorum typographia exprimebat Godofredus Gründer, [1676]. s. B, b. RMNy, odk. 1-5, nr. 4059(13); SZABÓ, Károly a Árpád HELLEBRANT. *Régi Magyar Könyvtár III (magyar szerzőtől külföldön 1480 – 1711. megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok, 1-2.)* Budapest, 1896 – 1898. (=RMK III) RMK III, nr. 2738.

⁶² *Lauream*, odk. 61. s. A₃a.

⁶³ MAJER, Joannes. *Gentis Hungaricae prima incunabula, quae ex clarissimis monumentis praeses m. Paulus Platani Muotova et autor respondens Johannes Majerus Alnovia-Hungariad diem XVI. Septembris, horis post meridianis a. o. r. MDCLXXVI. in auditorio philosophico publice repetent*. Wittenberg: typis Christiani Schrödteri, (1676), s. A₄a. RMNy, odk. 1-5, nr. 4114(11); RMK III, nr. 2785; VD17 3:009719K; Kritická vydání, analýze a maďarský překlad (překl. Kovács Eszter): IMRE, Mihály. *Incunabula Hungarorum – a magyar őstörténet olvasata Wittenbergben, a gyászévtizedben*. In: *MONOKgraphia. Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára*. NYERGES, Judit, Attila VERÓK a Edina ZVARA, eds. Budapest: Kossuth Kiadó, 2016, s. 303.

⁶⁴ *Viro clarissimo atque doctissimo dn. Jeremiae Pilarickio Teplicio-Hungaro, ss. ... favore ac promotione magnorum patronorum, applausu ac congratulatione amicorum ac bonorum omnium, munia collegae sexti in ... schola senatoria Wittenbergensi ...* (Wittenberg): typis Matthaei Henckelii, academ. typogr., (1677), s. B, b. RMNy, odk. 1-5, nr. 4176(10); RMK III, nr. 2880; VD17 125:025717H.

⁶⁵ *Bonum factum, dum ... dn. Esaias Pilarik St. Andrensis Hung., magni patris consummatiq(ue) persecutione utriusque Anti-Christi theologi filius semper idem...* Wittenberg: literis Matthaei Henckelii, acad. typographi, (1677). s.)(, a. RMNY, odk. 1-5, nr. 4173(5); RMK III, nr. 2848.

⁶⁶ MAZAR, Christophorus. *Vade Daniel (a) et requiescas (b) a laboribus tuis (c) sive pretiosa mors in conspectu Dei (d) ... servi(ue) (f) Dei viventis, martyris Hungarici (g) ... viri Danielis Mazarii, olim cantoris Csetnekii...* Wittenberg: typis Joh. Sigismundi Ziegenbeins, (1677), s. A₃b. RMNy, odk. 1-5, nr. 4175A (6); RMK III, nr. 2879.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

Prameny

- ANDRICIUS, Ján. *Kazanij pohřebnij slawnem pohrebowanj urozene a sslechetne p[ani] Heleny Synapi...* Levoča: v Samuele Brewera, (1684).
- [BABČÁNI, Juraj]. *Cordiale Horologium a neb Srdečné duchownj hodinky...* Žilina: [Ján Dadan, jun.], 1684.
- [BAYLY, Lewis]. *Praxis Pietatis. To gest o Cwičenij se w pobožnosti prawé knjžka milostná...* Levoča: v Samuele Brewera, 1674.
- Bonum factum, dum ... dn. Esaias Pilarik St. Andrensis Hung., magni patris consummatiq(ue) persecutione utriusqve Anti-Christi theologi filius semper idem...* Wittenberg: literis Matthaei Henckelii, acad. typographi, (1677).
- Ewangelia a Epistoly na neděle a swátky přes celý rok...* Praha: v Danyele Michálka, 1676.
- Ewangelia a Epistoly s pěknými figurami na neděle a swátky přes celý rok...* Žilina: v Alžběty Dádanky, 1676.
- HABERMANN, Johann. [Modlitby na každý den v týhodní.] (V Trenčíně: Václav Vokál, 1639).
- HABERMANN, Johann. *Modlitby křestánské za wsseliké potřeby každému člověku...* Žilina: [Dadanka], 1678.
- HABERMANN, Johann. *Modlitby křestianské za wsseliké potřeby každého cžlowěka...* Levoča: v Wawřince Brewera, 1656.
- HAUSENKA, Nicolaus a Conceptione B. M. V. *Kratičke naučení o braterství blahoslaveni Panni Marie Priviczi.* Zolnae [Žilina: Dadanka], 1676.
- Hora zlatá seraffická, aneb naučenj spolu bratrůw a sester arcy bratrstwa S[vatého] Otce Frantisska...* Praha: w Jmpressy Akademické, 1646.
- Hora zlatá seraffinská, aneb naučenj spolu bratrůw a sester arcy bratrstwa Swatého Otce Frantisska...* Praha: v Urbana Goliásse, 1660.
- Hora zlatá seraffinska aneb naučenj spolu bratrůw a sester arcy bratrstwa swatého ottce Francisska...* Tyrnaviae: typis Academicis 1674.
- HORČICKÝ, Jakub z Tepence. *Konfessý katholiccka totižo wyznánij prawé wjry krestianské...* Trnava: Matthiass Riettmiller (Akademie), 1677.
- [HORČICKÝ, Jakub z Tepence]. *Konffessý katholiccká, totiž wyznánij prawě wjry křestianské...* Praha: v Kasspara Kargesya, 1609.
- [KEGEL, Philipp a Adam PLINTOVIČ]. *Dwanáctero přemyslowánj duchownjch, v nichžto se obsahuj welmi pěkné modlitby...* Žilina: Alžběta Dádánová, 1677.
- KEGEL, Philipp [a Ján KRUMHOLZ]. *Dwanáctero duchowné nábožné přemyslowánj ... od Philippa Kegelia ... giž pak w yazyk narodu slowenského obracena ...* Levoča: Brewer, 1673>
- KEGEL, Philipp [a Ján KRUMHOLZ]. *Dwanáctero duchowné nábožné přemyslowánj ... od Philippa Kegelia ... giž pak w yazyk narodu*

- slowenského obracena ... Levoča: u Samele Brewera, 1677.
- [KOMENSKÝ, Jan Amos]. *Přjawkové někteřj k této knjžce wzdychánj nábožná...* [Trenčín, Václav Vokál], 1641.
- Korunka aneb wjneč panenský wssechném pobožným a sselechným Pannám národu slovenského, a českého...* (Žilina: v Alžběty Dádanka, 1679).
- Krystus Gežyss, ktery skrze swe predywnne wskrysseny gest oslawen daruž wssechnem w Kristu Panu neymylegssymu Bratrstwu milost swu swatu a radost duchownu. Zwytežitel nassych wssech vkrutnych nepryteluw ... w Meste Trnawskem dne Leta Pane 16 ... Congregationis Praeses.* [Trnava: Akademie, 1675].
- Lauream in alma Leucorea viro singulari eruditione conspicuo, domino m. Georgio Gassitio oblatam et collatam ex animo gratulanturuti praeceptores, ita condiscipuli antehac nonnulli Vratislavienses. Vratislaviae* [Wrocław]: in haeredum Baumannianorum typographia exprimebat Godofredus Gründer, [1676].
- LÖBRYNUS NOVOMĚSTSKÝ, Daniel. *Pohádky duchownj, nebo ržečj w podobenstwj powěděné...* Trenčín: w impressy Nykodema Czjžka, 1660.
- [LÖBRYNUS NOVOMĚSTSKÝ, Daniel]. *Pohádky duchownj nebo ržečj w podobenstwj powěděné: Anobřz otázky zatměle s odpowědmi kratickýmu z Pjssem swatých Starého a Noweho Zákona sebrané...* Žilina: [Dádanka], 1675.
- LÖHNER, Christoph. *Křestianůw protjwenstwj snassegicých, lux et veritas, swětlo a prawda...* [Levoča]: [Brewer], 1674.
- MADEWEIS, Friedrich. *Tractatus Cometographicus, to gest: O zgewenj a w nowě vkázanj, toho neobyčegně dlauhého a strašliewého comety...* Žilina: v Alžběty Dádanky, 1681.
- MAJER, Joannes. *Gentis Hungaricae prima incunabula, qvae ex clarissimis monumentis praeses m. Paulus Platani Muotova et autor respondens Johannes Majerus Alnovia-Hungariad diem XVI. Septembris, horis post meridianis a. o. r. MDCLXXVI. in auditorio philosophico publice repetent.* Wittenberg: typis Christiani Schrödteri, (1676).
- [MANUALE confraternitatis chordae S. Francisci] *magyarul. Sz. Ferencz kordaia viselök gyülekezetinek rend-tartasa, ...*[Lőcse]: [Brewer], 1660.
- MAZAR, Christophorus. *Vade Daniel (a) et requiescas (b) a laboribus tuis (c) sive pretiosa mors in conspectu Dei (d) ... serviq(ue) (f) Dei viventis, martyris Hungarici (g) ... viri Danielis Mazarii, olim cantoris Csetnekii...* Wittenberg: typis Joh. Sigismundi Ziegenbeins, (1677).
- Pjsně jarnj od rozličných autorů složené...* (Žilina: v Alžběty Dádanky, 1683.)
- [SINAPIUS–HORČIČKA, Daniel]. *Perlička dijtek Božijch aneb pokladnice duchownj.* Levoča: nakladem Samuele Brewera, 1683.
- Swětlo katolického učenj. Užitečné těm, kteří w temnostech newěry a w stjnu smrti sedj...* [Trnava: Akademie, 1673].
- Swětlo katolického včenj, vžitečné těm, kteří w temnostech newěry, a w stjnu smrti sedj...* Praha: Joachym Kamenický, 1729.

- [TRANOVSKÝ, Juraj]. *Cithara Sanctorum Apocal. 5. Pijsně duchownij staré y nowé...* Levoča: Brewer, 1680].
- TRANOVSKÝ, Juraj. *Cithara Sanctorum, Apocal. 5. Pijsně duchownij, staré y nowé...* Levoča: [v Samuele Brewera], 1674.
- TRANOVSKÝ, Juraj. *Cithara Sanctorum, Apocal. 5. Pijsně duchownij, staré y nowé...* (Levoča: v Samuele Brewera, 1684.)
- TRANOVSKÝ, Juraj. *Phiala odoramentorum Apocal.5. Modlitby křestianské...*Levoča: [Brewer], 1685.
- Viro clarissimo atque doctissimo dn. Jeremiae Pilarickio Teplicio-Hungaro, ss. ... favore ac promotione magnorum patronorum, applausu ac congratulatione amicorum ac bonorum omnium, munia collegae sexti in ... schola senatoria Wittebergensi...* (Witteberg): typis Matthaei Henckelii, academ. typogr., (1677).
- WOLF, Martin. *Každodennj modlitby horliwé, z Pjsem Swatých wybrané...* Púchov: v Daniele Chrastiny, 1729.
- WOLF, Martin. *Martina Wolfia Modlitby každodenní horliwé, z písem sw[atých] wybrané, všem stawům k užíwání potřebné.* [Žilina: Dadan sen.], 1673.
- Literatura**
- AUGUSTÍNOVÁ, Eva. *Cithara Sanctorum Bibliografia.* Martin: Slovenská národná knižnica, 2011. ISBN 978-80-89301-86-7.
- ČAPLOVIČ, Ján. *Bibliografia tlači vydaných na Slovensku do roku 1700. Diel. 1-2.* Martin: Matica slovenská, 1972, 1984.
- Das Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts =* <http://www.vd17.de>
- GAJDOŠ, Vševlad J. Neznáme trnavské tlačivo zo 17. storočia. In: *Kultúra.* Roč. 1944. s. 569–572.
- IMRE, Mihály. *Incunabula Hungarorum – a magyar őstörténet olvasata Wittenbergben, a gyászévtizedben.* In: *MONO-Kgraphia. Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára.*
- NYERGES, Judit, Attila VERÓK a Edina ZVARA, eds. Budapest: Kossuth Kiadó, 2016, s. 294-304. ISBN 978-963-09-8702-8.
- Knihopis =* HORÁK, František, Zdeněk TOBOLKA, Emma URBÁNKOVÁ a Anežka BADUROVÁ. *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století.* Praha: ČSAV, 1925–2010. (digit.: www.knihopis.cz). ISBN 80-7050-181-2 (so-ubor); 80-7050-164-2 (díl I); 80-7050-182-0 (díl II, část I.); 80-7050-212-6 (díl II, část II.); 80-7050-255-X (díl II, část III.); 80-7050-310-6 (díl II, část IV.); 80-7050-355-6 (díl II, část V.); 80-7050-506-0 (díl II, část VI.); 978-80-7050-549-6 (díl II, část VII.); 978-80-7050-589-2 (díl II, část VIII a IX.).
- KOVÁCS, Eszter, A *Cithara Sanctorum* 1674-es és 1684-es kiadásainak új énekei (RMNY 3972, 4550). In: „*Essentia in scientia*” konferencia, 11. 10. 2023. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár (v tisku).
- KOVÁCS, Eszter, A tisztességes és boldog élet titka. A *Cithara Sanctorum* életvezetési témájú verseinek változásai a 17-18. század folyamán. In: „*Erkölc, etika és morál a magyar régiségben*” konferencia, 13. 04.

2024. Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem (v tisku).
- KOVÁCS, Eszter. *Cseh és szlovák verses emlékek a régi magyarországi nyomtatványokban (17. század)/ České a slovenské veršované památky v starých uherských tiscích (17. století)*. Budapest – Esztergom: Szent Adalbert Közép – és Kelet – Európa Kutatásokért Alapítvány, 2022. ISBN 978-963-89709-7-8.
- KOVÁCS, Eszter. Néhány érdekes példa a cseh és a magyarországi lelkiségi irodalom átfedéseire a 17. század végéről. In: *Átfedések. Szövegalkotás a 16. – 18. századi irodalomban*, KISS, Farkas Gábor, Ibolya MACZÁK, eds. Budapest: MTA-PPKE BILK; MTA-ELTE Humanizmus Kelet-Közép-Európában Lendület Kutatócsoport, 2019. s. 139-144. ISBN 978-963-508-907-9.
- KOVÁCS, Eszter. Nové výsledky maďarské národni retrospektívni bibliografie ve stredoevropském kontextu In: DOMENOVÁ, Marcela, ed. *Z dejín knižnej kultúry východného Slovenska III*. Prešov: Štátna vedecká knižnica, 2013, s. 41-46. ISBN 978-80-85734-89-8.
- KOVÁCS, Eszter. Publikace a databáze Maďarské národni retrospektívni bibliografie (do roku 1800) jako prameny pro české literární historiky. In: KRUŠINSKÝ, Rostislav, ed. *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2010*. Olomouc: ŠVK, 2011, s. 153-158. ISBN 978-80-7053-292-8.
- PAPP, Ingrid. *Biblius cseh nyelvű gyászbeszéddek a 17. századi Magyarországon*, Budapest: Universitas, 2018. ISBN 978-963-967-166-9.
- PETRIK, Géza. *Magyarország bibliographiája 1712–1860. III*. Budapest: Dobrowsky Ágost, 1891.
- RADVÁNI, Hadrián. *Jazykové slovaciká a polyglotné tlače obsahujúce slovenčinu vydané trnavskou univerzitou v rokoch 1648–1777*. Bratislava: Univerzitná knižnica, 2003, ISBN8085170434, 9788085170436.
- RMK III= SZABÓ, Károly a Árpád HELLEBRANT. *Régi Magyar Könyvtár III (magyar szerzőtől külföldön 1480–1711. megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok, 1-2.)* Budapest, 1896–1898.
- RMNy = BORSA, Gedeon, Ferenc HERVAY, Béla HOLL, István KÄFER a Ákos KELECSÉNYI. *Régi magyarországi nyomtatványok 1473–1600*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1971. BORSA, Gedeon, Ferenc HERVAY, Béla HOLL, József FAZEKAS, JÁNOS HELTAI, Ákos KELECSÉNYI a Judit VÁSÁRHELYI. *Régi magyarországi nyomtatványok 1601–1635*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1983. ISBN 963-05-27-23-5; HELTAI, János, Béla HOLL, Ilona PAVERCSIK a Judit P. VÁSÁRHELYI. *Régi magyarországi nyomtatványok 1636–1655*. Budapest: Akadémiai kiadó, 2000. ISBN 963-05-77-27-5; HELTAI, János, Judit P. VÁSÁRHELYI, Péter PERGER a Róbert SZVORÉNYI. *Régi magyarországi nyomtatványok 1656–1670*. Budapest: Akadémiai kiadó – Országos Széchényi Könyvtár, 2012. ISBN 978 963 05 9036 5; HELTAI János, Eszter KOVÁCS, Judit P. VÁSÁRHELYI, Péter PERGER, Róbert SZVORÉNYI, Anna Judit TÓTH a V. ECSEDY Judit. *Régi magyarországi nyomtatványok 1671–1685*. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, 2023. ISBN 978-963-200-731-1.

„Üstököst látni.“ *Az 1680. évi üstökös művelődés- és tudománytörténeti emlékei.* FARKAS Gábor Farkas, Zsolt SZEBELÉDI, Bernadett VARGA a Endre ZSOLDOS, eds. Budapest: Jaffa–MTAK, 2017. (Lichniae ex Bibliotheca Academiae Scientiarum Hungaricae). ISBN 978 963 475 020 8.

WILL, Andreas Georg. *Nürnbergisches Gelehrten-Lexicon oder Beschreibung aller Nürnberghischen Gelehrten beyderley Geschlechtes...* Nürnberg, 1756.

Dr.habil. Kovács Eszter, PhD.

Országos Széchényi Könyvtár,
Régi nyomtatványok Tára, 1827 Budapest,
Budavári Palota F épület
kovacs.eszter@oszk.hu

Vystudovala obor dějepis a bohemistika na Filozofické fakultě Katolické univerzity Petra Pázmáně v Budapešti. V současnosti je vědecká pracovnice na oddělení starých tisků v Národní knihovně Széchényiho. Věnuje se bádání česko-uherských souvislosti v 16. – 18. století a dějinám knižní kultury 16. – 18. století v Uhrách.